

Natüralizmin İlkeleri Doğrultusunda *Müşahedat* Romanı Üzerine Bir Değerlendirme

DR. ÖĞR. ÜYESİ NURSEL ÇAKMAK*

“Huu! Koca roman tamam da pek çok roman meraklılarımızın ya hayali veyahut sırf cinayet üzerine mübteni romanlardan usanarak mucidi Emile Zola olmak üzere arzu eylediği tabî romanlardan birisi! Bir mükemmeli” (Ahmet Midhat Efendi, 1891, s. 28).

Öz

Ahmet Midhat Efendi, 1890'larda Batı edebiyatında güçlü etkileri olan natüralizm akımına kayıtsız kalmayarak natüralist bir roman addettiği *Müşahedat*'ı kaleme alır. Roman yazılış amacı ve tekniği itibariyle önemli özellikler taşır. Ayrıca, eserin natüralist bir söylem ile ortaya çıkması ve üstkurmaca özelliği taşıması, onun incelemeye değer iki yönünü teşkil eder. Roman iyi bir üstkurmaca örneği olarak döneminde farklı ve yeni olmasına rağmen, natüralist olma iddiasıyla çıkılan noktada, gerçekçilik ve doğalcılık yönünden Émile Zola'nın natüralizm anlayışından farklılık gösterir. Bu farklılıkları tespit etmek, yazarın natüralizmi algılayış şekli ve romanın natüralizmin ilkelerine ne derece uygun olduğu konusunda fikir edinebilmek açısından yol gösterici olacaktır. Bu çalışmada, *Müşahedat* adlı romanın natüralizmin esasları yönünden bir değerlendirmesi yapılarak Ahmet Midhat Efendi'nin natüralist bir eser yazma amacına ne ölçüde ulaştığı konusuna odaklanılmıştır.

Anahtar sözcükler: *Müşahedat*, Ahmet Midhat Efendi, Natüralizm, Émile Zola, Batı Edebiyatı.

AN EVALUATION ON MÜŞAHEDAT IN THE DIRECTION OF NATURALISM'S PRINCIPLES

Abstract

In the 1890s, Ahmet Midhat Efendi writes *Müşahedat* as a sample of naturalist novel by not being indifferent to the Naturalism that had a strong influence on Western Literature. The novel has important features in terms of its writing technique and aim. Besides, there are two salient aspects of the text: Naturalist discourse and metafiction. Although the novel is different and new in its period as a good example of metafiction, it differs from Émile Zola's

*Avrasya Ün. Fen-Edebiyat Fak. TDE Bölümü, nursel.cakmak@avrasya.edu.tr, orcid.org/0000-0002-5470-0104.

Gönderim tarihi: 19-09-2019

Kabul tarihi: 31-10-2019

understanding of naturalism in the context of realism and nativism at the point of claiming to be naturalist. Identifying these differences will be guiding in the way of how the author perceives naturalism and how the novel complies with the principles of naturalism. In this study, the novel *Müşahedat* was analyzed in terms of the principles of naturalism and Ahmet Midhat Efendi's success in this respect was examined.

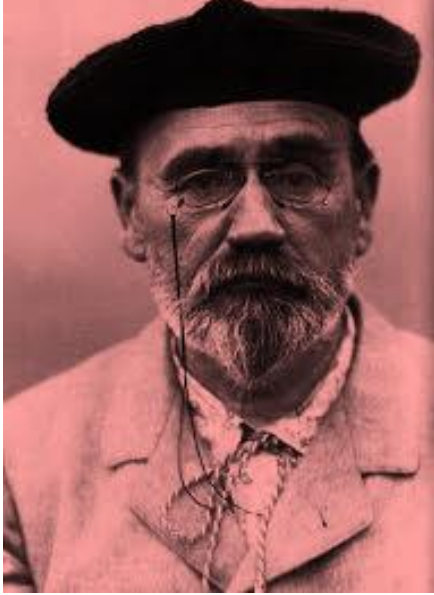
Keywords: *Müşahedat*, Ahmet Midhat Efendi, Naturalism, Émile Zola, Western Literature.

GİRİŞ

19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkan natüralizm, kendisinden önce cereyan eden realizm akımı ile ilgili olan, bir yandan da hayat, insan ve tabiata yönelik katı gerçekçiliği ile realizmin üzerine çıkan bir edebiyat akımıdır. 1886'da Émile Zola tarafından kullanılan (Bozdağ, 2013, s. 233) ve tabiat demek olan "nature" kökünden gelen natüralizm, yani doğalcılık edebiyatta "olabildiğince aslına uygun olarak tasvir etmek" anlamına gelir (Kefeli, 2012, s. 96). Natüralizmin esas, kaynakları ve ilkeleri Émile Zola'nın 1880'de yayımlanan "Experimental Novel" (Deney Romanı) adlı makalesinde ortaya konur (Kantarcioglu, 2009, s. 142). Kantarcioglu'nun Émile Zola hakkında verdiği bilgiye göre, bir bilim adamı nasıl ki laboratuvarında tabiat olaylarını bilimsel bir metotla inceliyor ve birtakım sonuçlara ulaşıyorsa insanın duyu, düşünce dünyasını ve bunların farklı şekillerdeki yansımalarını açıklamak maksadıyla da aynı bilimsel metotlar kullanılabilir. Çünkü ona göre, insan çevre, soyaçekim ve biyolojik kalıttan gelen birtakım etkilerin bütünüdür. Bu etkiler sadece detaylı bir gözlem ile değil, aynı zamanda deneysel bir bilim yöntemi ile ortaya çıkarılmalıdır ki bu, natüralizmi realizmden ayıran en önemli farktır (2009, s. 142).

1890'lı yıllarda Batı edebiyatında güçlü etkileri olan natüralizmin Türk edebiyatına ilk etkileri, Batılı anlamda roman yazma denemelerinin gerçekleştiği Tanzimat döneminde görülmektedir. Bu dönemde Nâbizâde Nâzım ve Ahmet Midhat Efendi Batılı eserleri okumak suretiyle edebiyata ve sanata yön veren edebî hareketleri tanımaya ve böylece eserlerine realist ve natüralist özellikler kazandırmaya başlarlar. Ancak yazarların bu edebî akımları eserlerine ne ölçüde uygulayabildikleri üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Bu sebeple, bu çalışmada Tanzimat yazarlarından Ahmet Midhat Efendi'nin natüralist bir roman yazma arzusuyla kaleme aldığı *Müşahedat* üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır. Araştırma konusu belirlenirken, "kurmacanın örtülü veya açıkça bozulup başka bir kurmacaya yer vermesiyle oluşan bir postmodern anlatım biçimi" (Aydoğdu, 2017, s. 58) demek olan üstkurmacaya bir örnek olarak gösterilen *Müşahedat*'ın genellikle bu yönüyle bilimsel çalışmalara konu olduğu görülmüştür. Dolayısıyla natüralist olma iddiasıyla yazılan

bir romanda, temellerini Émile Zola'nın attığı natüralizmin ilkelerine yazarın ne ölçüde sadık kaldığı, söz konusu akımın Batılı eserlerde uygulanan şekli üzerinde ne gibi değişikliklere gittiği ve Batılı natüralistlere yönelik eleştirileri gibi noktalar üzerinde bir çalışma yapma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada Émile Zola'nın natüralizm ilkeleri göz önünde bulundurularak yazarın natüralizmi eserine uygulamadaki başarısını öne çıkaran bir çerçeve çizilmiştir.

Émile Zola

Ahmet Midhat Efendi, 1891'de natüralist bir roman örneği vermek maksadıyla *Müşahedat'ı* kaleme alır. Roman adından da anlaşılacağı üzere, yazarın insanlara ve olaylara yönelik gözlemlerinden oluşmaktadır. Ahmet Midhat Efendi, "Kariinle Hasbihal" adlı ön sözde okuyucuya roman ile ilgili ama daha ziyade Émile Zola'daki natüralizm anlayışının edebî eserlere ne şekilde yansıdığı konusunda açıklayıcı bilgiler verir. Yazarın Émile Zola'ya yönelik eleştirilerini dile getirdiği bölümler, aynı zamanda romanın Émile Zola'nın natüralist anlayışından uzak olduğunu gösteren bir işleve sahiptir.

Ahmet Midhat Efendi'nin natüralistleri en çok eleştirdiği nokta, sadece kötülük ve çirkinliklerin apaçık bir surette yansıtılması yoluyla gerçeğin ortaya çıkarılabileceği fikridir ki bu da ona göre bir tür hayalciliktir:

"Bu zamanın tabii romancılarına bakılacak olursa, dünyada ve bhusus, dünyanın Fransa denilen kısmında ve hele Fransa'nın da Paris denilen yerinde fezail-i beşeriyeden hiçbir eser kalmamış olmak lâzım gelir. (...) Cihanda, Avrupa'da, Paris'te iyilik, güzellik denilen şey hiç mi kalmamıştır? Bunlar, iyilikleri, güzellikleri yazmak, sırf hayaldir de fenalıkları çirkinlikleri yazmak, mahz-ı hakikat ve ayn-ı tabiattır, iddiasında bulunuyorlar. Hâlbuki birçok cihetlerinde fazilet dahi bulunan bir âlemi, tamamı tamamına dâr-ı maayip tarzında tasvir etmek dahi hayaldir" (1891, s. 3).

Natüralistler bu yönüyle sadece Ahmet Midhat Efendi tarafından değil, insanın gayriahlâkî davranış ve yaşam şekillerini işlemeleri suretiyle bireysel ve toplumsal bozukluklara sebebiyet verdikleri için Batı edebiyatında da eleştiriler almışlardır.

Ahmet Midhat Efendi, hayale başvurmamak koşuluyla natüralist bir eser verebileceğine inanır. Aynı zamanda roman kişilerinden biri olan yazar, romanda bu hayat hikâyelerini kayıt altına alan, araştıran, roman kişileryle görüşüp bilgi toplayan bir gözlemci ve araştırmacı konumundadır. Yazarın bu gözlemci tavrı, eseri natüralist yapmaya yetmez. Çünkü yazar diğer romanlarında olduğu gibi, bu romanda da olayların akışına ve kişilerin

karakteristik özelliklerine yorum yaparak, fikir beyan ederek ya da bilgilendirici açıklamalarda bulunarak müdahale eder. “Müdahil” yazar olma özelliği” eserin “postmodern bir roman olduğuna” (Tunç, 2008, s. 243) kanıt olarak gösterilse de natüralist bir roman iddiasıyla yola çıkılıyorsa yazarın mevcut alışkanlığını bırakması, gerçekçi olmaya çalışan müdahaleci yazar çelişkisinden kurtulması gerekirdi. Bilakis yazar, romanın bir bölümünde gözlemlerinin arasında açıklayıcı bilgiler verir, hatta sorular sorarak okuyucuyu da buna ortak eder:

“Roman-hem tabîi de denilen surette yazılan roman okumaktan maksat yalnız bir adamın sergüzeştini tettebbu değildir. Asıl ahvâl-i âlemi tettebbudur. Ahvâl-i âlem ise hakikaten şâyan-ı tettebbudur. Pek çok kimseler vardır ki, bir büyük şehir dâhilinde yaşarlar ve yüz bin türlü havayice muhtaç bulunurlar da eşya-yı mezkûrenin nerelerden, ne surette istihsal ve tedarik ve celp olunduğunu da bilmezler. Bunları bilmekle de mükellef değil midirler dediniz? Bunları bilmekten maada, onlara müteferri şeyleri de bilmezler. Bilemezler” (1891, s. 67).

Ahmet Midhat Efendi, okuyucunun olaylar karşısındaki duygu ve fikirlerinden haberdar bir tavırla hareket eder: “Karilerimiz bizden evvel düşündüler ya? Siranuş ile geçen gün tanışmış olduğumuz halde, hanesine bir de Refet Bey ile gidecek olursak, delikanlı nazarında âdeta yalancılığımız sabit olacak. O ise bizdeki mertliğe emniyet gösteriyor. Mertlik ile yalancılık bir yere sığar mı? Biz başladık, terlemeye!” (1891, s. 90).

Yazarın okuyucunun olaylar karşısındaki tavrını ve fikrini bilerek hareket etmesi, romandaki kişilerin müdahalesi ya da gerçekçilik endişesi, anlatımda bazı değişikliklere sebebiyet verir. Nitekim Siranuş, romanın kendisiyle ilgili bölümünde “Ya karilerimiz bu malûmatı nasıl aldığınızı bilemeyerek, hayalî olduğuna zahip olacak olurlarsa?” diyerek yazarı iç metinde bazı değişikliklere sevk etmiştir (1891, s. 254). Yazara göre, bu romanda adı geçen kişilerle yapılan görüşmelerin okuyucuya aktarılması olayların, duygu ve fikirlerin ispatı için gereklidir. Aksi takdirde okuyucu yazarın hayalî olaylar kaleme aldığını ve dolayısıyla hayalî bir eser vücuda getirdiğini düşünür (1891, s. 254). Hâlbuki “Her aşamada okuyucuyu, anlattıklarının gerçek olduğuna inandırmaya” (Zariç, 2017, s. 182-183) gayret eden Ahmet Midhat Efendi’nin natüralist bir eser yazma iddiasında olduğu için eserini hayal ve tesadüflerden, duygulu bir anlatımdan arındırmaya dikkat ettiği ve gerçekçilik izlenimi verme çabasında olduğu görülür. Buradan hareketle, gözlem yoluyla bir gerçekliğe ulaşılma istenirken hayal gücünden faydalanmak mümkün değil mi? Natüralistler bu hayal etme gücünden yoksun mudurlar? Gerçek sadece salt gözlem ile yansıtılacak kadar basit ve somut bir içeriğe mi sahiptir? gibi sorular akla gelmektedir. Bu gibi sorular etrafında yapılan eleştirilere karşı Émile Zola “natüralist romancının hayal gücü, kesin bir şekilde tabiatın ve toplumun emrindedir ve gerçeğe bağlı olarak postulatlarını ispata yönelik kurguyu eserinde gerçekleştirir” der (Kantarcıoğlu, 2009, 144-145). Émile Zola, sınırlarını çevre, toplum ve

kalıtımın çizdiği bir hayal gücü ve kurgudan bahseder. Ahmet Midhat Efendi, eserinin ön sözünde çevre, toplum ve kalıtım unsurlarının natüralist eserler için önemine değinmediği gibi, romanında kahramanların kişiliklerini, davranışlarını duygu ve fikir dünyalarını, bu unsurların doğal birer ürünü olarak ele aldığını gösteren ibarelere de yer vermez. Hâlbuki natüralist romanlarda kişiler ile içinde bulunduğu ortam arasında sıkı bir ilişki kurulur. Émile Zola'nın *Thérèse Raquin* adlı eserinde, romanın başkahramanı olan Thérèse'in alınyazısını belirleyen unsurlardan biri de çevredir (Émile Zola, 2007). Thérèse, birlikte büyüdükları amcasının oğlu Camille ile evlidir. Fakat bu evlilik Thérèse'e mutluluk vermemektedir. Mutsuzluğunu dile getirmeye müsait bir çevreye sahip olamadığı için duygularını bastırır. Onun Camille'in çocukluk arkadaşı Laurent ile yaşadığı ilişki, bu bastırılmış duyguların birer tezahürüdür. Laurent, âdeta Thérèse'in bilinçaltına yerleşen duygu ve arzularının gün yüzüne çıkarılmasını sağlayan bir aracı konumundadır. Romanda söz konusu edilen ihanetin sebepleri, erken yaşta annesini kaybeden ve halasının yanına verilen Thérèse'in mutsuz çocukluk günlerine ve zoraki bir evliliğin beraberinde getirdiği istenmeyen kişilerin ve ortamın varlığına bağlanmaktadır. Dolayısıyla çevre, laborant gibi olayları analiz eden natüralist bir yazarın kişilerin karakteristik hususiyetlerini çizebilmek, onların davranışlarının arkasında yatan sebepleri anlamak ve sorunları çözümleyebilmek için müracaat ettiği önemli bir araştırma alanıdır. Ahmet Midhat Efendi ise *Müşahedat*'ta karakterlerin ruhsal ve bedensel özelliklerine etki eden unsurları ilmî bir dikkatle araştırmaz, kişileri sadece davranışlarının sonuçlarına göre yargılar. Roman kişilerinin davranışları çevre, eğitim ve soyaçekim gibi şartlar altında şekillenen bir bütünün parçası olarak kabul edilmez. Kişiler ya cezalandırılır ya mükâfatlandırılır ya da doğru yola sevk ettirilerek dönemin ahlak anlayışının gerektirdiği esasları taşıması sağlanır. Nitekim Siranuş romanın sonunda İslamiyet'i kabul ederek Refet'le evlenir. Babasının Müslüman olması Siranuş'u din değiştirmeye sevk eder, ama babası bir Müslüman olmasaydı da Siranuş'un İslamiyet'i kabul edeceği daha romanın başında Ahmet Midhat Efendi'nin ona çizdiği bir alınyazısıdır. Yazar bu din değişikliğinin sebeplerini çok yönlü bir incelemeye tabi tutmaz. Çünkü Siranuş iyilerdendir ve alacağı kararlar da onun gibi iyi, güzel ve ahlaklı olmalıdır. Bu anlayış ancak romantik bir bakış açısından artakalan izlenimler olarak romanda kendine yer bulmuştur.

Natüralist romanlarda kişilerin içinde buldukları ortamı şekillendiren eşyalar, onların ruh hallerine etki eden önemli unsurlardandır. Bu sebeple natüralistler mekân tasvirine çok önem verirler. *Thérèse Raquin*'de yapılan mekân tasvirleri de bu amaca hizmet eder. Bunun yanısıra, natüralistler roman kişilerinin portrelerini, onların karakteristik özelliklerinin yansıdığı birer ayna olarak kabul ettikleri için portre çizimlerinde oldukça titiz davranırlar. *Müşahedat*'ta ise mekân tasvirlerine çok rastlanmadığı gibi olanlar da detaylı bir şekilde yapılmamıştır. Siranuş'un yaşadığı evin tasviri vardır ama kısa ve detaysız olan bu

tasvir, mekânın insanlar üzerindeki etkisini yansıtabilmek amacıyla yapılmaz. Buna karşılık Ahmet Midhat Efendi, mekân tasvirlerinin aksine kişilerin portrelerini detaylı bir şekilde çizer. Vapurda gördüğü üç kadın için yaptığı tasvir ile onları okuyucunun gözünde canlandırmayı başarır:

“Bunların biri esmer diğeri sarışın ikisi de gerçekten müstesna dilberdiler. Esmeri gereği gibi iri yarı geniş omuzlu o dar kollu fistanın setrinden aciz kalacağı derecelerde kalın pazulu fakat yaşça yirmiden ya biraz ziyade veyahut pek noksan tahmin olunacak kadar genç bir kadındı. Gözleri mikyasa tabiîsinden hayli iri olmasalar siyah üzüm gibi koyu kara olan hadekaları bütün çeşmhaneyi istiyerek beyazına yer kalmazdı. Ama gözlerin böyle mikyasa tabiîden hariç görülecek derecelerde büyücek olmasını nakısa addetmezsiniz ya?” (1891, s. 20).

Ahmet Mithat Efendi

“Roman içerisinde zaman zaman kendisine ve romanlarına dair birtakım göndermelerde bulunan” Ahmet Midhat Efendi’nin okuyucuya hitap etmesi, sohbet havasında bir üslup kullanması tasvirlerin anlatımına gölge düşürmektedir (Hasdedeoğlu, 2015, s. 232). Bu anlatım tarzı, eserin nesnel bir anlatıma ve dolayısıyla gerçekçi bir çizgiye yaklaşmasına engel olur.

Natüralist romanlarda kişilerin davranışlarını anlamaya yarayan unsurlardan biri de insanın duyuları ile ruhu arasında kurulan münasebettir. Bu tür

romanlarda yazar, kendi varlığını gizlemek suretiyle roman kişilerinin davranışlarının arkasında yatan gerçekleri okuyucuya duyular aracılığıyla verebilir. Bu, yazarın olaylara tarafsızca yaklaşmasını sağladığı gibi esere de gerçekçilik kazandırır: “Nesneler, renkler, kokular, tatlar, geçmişteki olayları ya da kişileri ya da roman kişinin bir türlü aklından çıkaramadığı bir saplantıyı çağırıştırır, bu çağırışım başka duygu ve düşüncelerin yoğunlaşmasına yol açar ve böylece okur, sözümona yazarın hiç aracılığı olmadan roman kişinin dünyasının en öznel gizli köşelerine nüfuz eder” (Parla, 2010, s. 70). Hâlbuki *Müşahadat*'ta karakterlerin gelişimine duyuların etkisi göz ardı edilmiş, roman kişilerinin ve olayların gelişim seyri gelişigüzel verilmiştir.

Ahmet Midhat Efendi, romanda gerçekçiliği şekil ve içerik olmak üzere iki yönden kurmaya çalışır. Romanı gerçekçi ve inandırıcı kılmak için roman kişilerinin başından geçmiş olayları ya da kendisinin bir gözlemci olarak içinde bulunduğu yaşantı ve tecrübeleri aktarır. Siranuş ve Agavni'nin geçmişe ait aktarımları ile Ahmet Midhat Efendi'nin şimdiki

zamana ait tecrübe ve aktarımları vardır ki bu, romanda iki farklı zamanın “geçmiş” ve “şimdi”nin iç içe bulunmasına sebep olur (Moran, 2011, s. 68). Bu iki zaman arasındaki münasebet yazarın bir roman kaleme alma süreciyle birlikte başlar. “Romanın içinde yazar olarak rol almış, hatta bununla da kalmayıp –yazdığı bölümleri romanındaki kişilere okuyup onların onayını alan” (Çıkla, 2015, s. 86) yazar, kendisini roman kişilerinin arasına katmak ve anlatıcılık görevini de üstlenmek suretiyle tanıkların ağızından öğrenilenleri gözlem, görüşme usulleri ile aktararak gerçekçi bir çizgiye ulaşacağı ve böylece natüralist bir eser kaleme alma yolundaki zaruri işlerden birini halletmiş olacağı kanaatini taşır. Nitekim yazarın bir roman kişisi olarak olayların içinde bulunması ve diğer roman kişileriyle birlikte romanın yazılış sürecini eserin ana konusu yapması romanın natüralist özellikler kazanmasını sağlamaya yöneliktir. Çünkü yazara göre, bu yöntem, olayı tesadüf ve hayallerden arındıracak gözlemi ve gerçekçiliği okuyucuya en iyi şekilde vermeyi sağlayacaktır: “Hâlbuki bir romancı için, havadis-i kâinatı hariçten temaşa ve tettebbu ile yazmak ne kadar tabîi olabilirse, o romancının havadis-i mezkûre içine girerek ve ashab-ı sergüzeşte karışarak, ona göre tasvir-i efkâra girişmesi, daha ziyade tabîi düşmez mi?” (1891, s. 181).

Yazarın natüralist eserleri sadece gerçeğe uygun olmaları yönünden ele alıp, gerçekçiliği natüralist romanın tek ve en önemli özelliği olarak göstermesi sığ bir bakış açısının ürünüdür. Dolayısıyla roman bu yönüyle natüralist bir eserden ziyade realist olmaya çalışan bir eser konumuna yaklaşmaktadır. “Gerçekçi bir metin üretme sorunu” (Argunşah, 2006, s. 55) nun olduğu görülen romanda, gözlem bir eylem olarak mevcut ise de yazar bu gözlem sonuçlarını okuyucuya aktarırken olaylara müdahale etmek, duygu ve fikirlerini açıklamak ve okuyucunun tavrına göre olayların akışında düzenlemeler yapmak suretiyle eseri tarafsız bir gözlemden yoksun bırakır. Kimi yerde olayların akışını keserek, roman karakterlerinden biri olan Seyit Numan Efendi’nin “Ahmet Midhat Efendi’nin kendi hayatında gerçekleştirmeye çalıştıklarıyla örtüşmekte” (Çonoğlu, 2016, s. 241) olan ticarî görüşleri ile toplum ve eğitim gibi konular üzerinde açıklamalarda bulunur. Kaldı ki henüz gerçekçilik sorununu aşmamış bir romanda deneyci bir yaklaşımdan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü natüralistler, gerçekçi olduğu kadar aynı zamanda deneycidir:

“Gözlemci, her ne kadar vakaları hiçbir surette değişikliğe uğratmadan yazıya geçirmek durumunda ise de deneyci belli olayları belli şartlar altında tekrarlayabilen, onlarda değişiklikler yapabilen bir kişidir. (...) O sadece gözlem yapılarak öğrenilebilecek şartları kaydetmez, belli bir biyolojik kalıtımın mahsulü olan bireyin kaderi olan çevre şartlarıyla mücadelesini sebep-netice ilişkisi içinde vererek başlangıçta oluşturduğu postulatı ispatlamak zorundadır” (Kantarcıoğlu, 2009, s. 143-144).

Müşahedat'ta olaylara ve kişilere deneyci bir kimlikle yaklaşılmaması, biyolojik ve sosyal şartların olay ve kişiler üzerindeki etkisinin göz ardı edilmesi eseri natüralist bir roman olmaktan uzaklaştıran başlıca unsurlar olarak görünmektedir.

SONUÇ

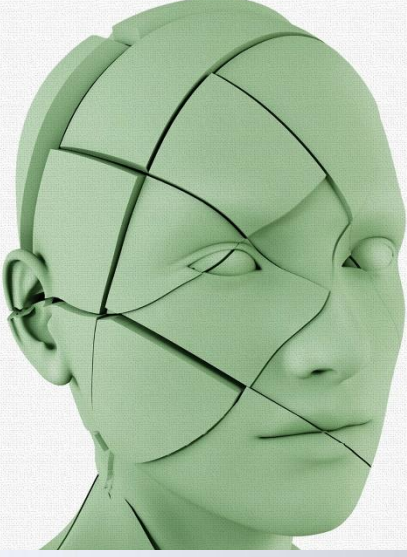
Müşahedat, Tanzimat dönemi eserleri arasında yazılış amacı ve tekniği itibarıyla farklı bir roman görünümündedir. Yazarın ona natüralist bir özellik yüklemesi, daha en başında eseri farklı kılmaya yetmektedir. Yazar, her ne kadar eserine böyle bir özellik kazandırmaya çalışmışsa da roman natüralizm yönünden eksik ve kusurludur. Öyle ki romanda natüralizm, gerçeğe uygun olan olayların hayalcilikten uzak bir şekilde kaleme alınması ve yazarın kendini roman kişilerinin arasına katarak, romanın yazılma sürecini anlatması yoluyla kurulur. Gerçeğe uygun olayların gözlem yapılarak verilmesi, eserin natüralist bir kimlik kazanması için yeterli değildir. Üstelik yazar, yaptığı gözlemleri tarafsız bir bakış açısıyla vermek yerine, fikirleri doğrultusunda olaylara yön vermek ve müdahale etmek suretiyle eseri natüralist olmaktan uzaklaştırır. Roman kişileri çevre, soyaçekim, eğitim, mizaç, duyular, sosyal ve ekonomik şartların bir bütünü olarak düşünülüp aktarılmaz. Onların kaderini bu şartlar değil, yazara ve döneme hâkim olan edebî zihniyet belirler. Yazarın varlığını gizlememesi, kişileri duygusal boyutlarıyla ele alması ve onları idealize etme çabası ancak romantik bir bakış açısının tezahürleridir ki bu bakış açısıyla deneyci bir kimliğe bürünerek deneysel bir roman kaleme almak mümkün değildir. Dolayısıyla roman natüralist bir eser olarak değil, Ahmet Midhat Efendi'nin roman kişilerinden biri olması ve diğer kişileri de romanın yazılış sürecine ortak etmesi dolayısıyla yeni ve farklı bir tekniğin ürünü olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Mithat Efendi (1891). *Müşahedat*. Haz. Osman Gündüz. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Argunşah, Hülya (2006). "Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Türk Romanı". *Türkiye Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 8, s. 23-100.
- Aydoğdu, Yusuf (2017). "Modern Anlatıda Bir İmkân Olarak Üstkurmaca (Metafiction) ve Murathan Mungan Öykülerine Yansımaları". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Sayı: 52, s. 57-68.
- Bozdağ, Özge Soylu (2013). "İffet'te Emile Zola ve Naturalizm Etkisi". *Forklor/Edebiyat*. Sayı: 76, s. 233-239.
- Çıkla, Selçuk (2015). "Ahmet Mithat Efendi'nin Roman Yazma Yöntemi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Sayı: 37, s. 73- 96.

- Çonoğlu, Salim (2016). "Bir Roman Kahramanı Olarak Ahmet Mithat Efendi". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 35, s. 235-251.
- Zola, Émile (2007). *Thérèse Raquin*. Çev. Samih Tiryakiođlu. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Hasdedeoğlu, Onur (2015). "Tanzimat Dönemi Yazarlarının Roman Kahramanlarında Okuma Kültürü". *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 5, s. 225-244.
- Kantarcıoğlu, Sevim (2009). *Edebiyat Akımları: Platon'dan Derrida'ya*. İstanbul: Pradigma Yayınları.
- Kefeli, Emel (2012). *Batı Edebiyatında Akımlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Moran, Berna (2011). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I (Ahmet Mithat'tan A. H. Tanpınar'a)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, Jale (2010). *Babalar ve Ođullar: Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tunç, Gökhan (2008). "Müşâhedât Postmodern Bir Roman mı?". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Sayı: 24, s. 239- 250.
- Zariç, Mahfuz (2017). "Müşâhedat, Dürdane Hanım ve Roman Önsözlerinde Ahmet Mithat Efendi'nin Roman Anlayışı ve Uygulamaları". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*. Sayı: 6, s. 177-200.

TÜRK BİLİMKURGU
EDEBİYATI
VE ARKETİPLER
DR. VELİ UĞUR

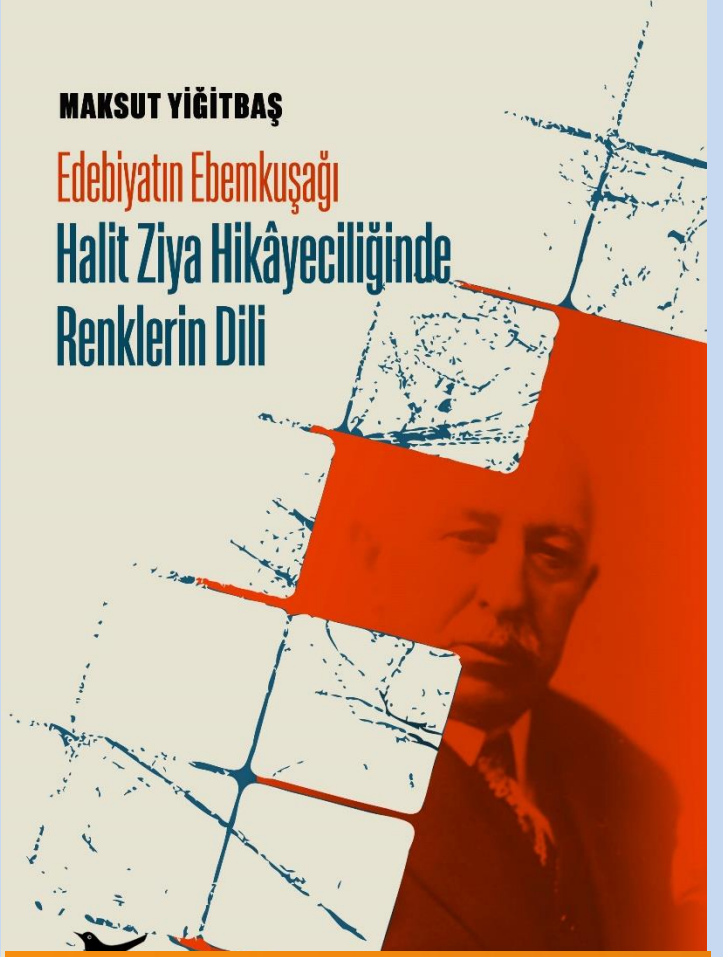
ZEYNÎ EFENDİ'NİN
ENVÂRÜ'L HÜDÂ'SI
ÜZERİNE
DİL İNCELEMESİ

MURTADHA S. NAJMUlDEEN

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı
Halit Ziya Hikâyeciliğinde
Renklerin Dili

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

